

Sygn. akt: III AUa 413/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie: Przewodniczący: SSA Maria Padarewska - Hajn

Sędziowie: SSA Ewa Naze (spr.)

SSA Mirosław Godlewski

Protokolant: sekr. sądowy Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu w dniu 19 września 2013 r. w Łodzi

sprawy **Przedsiębiorstwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. przy udziale zainteresowanych M. B., A. B., M. J. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o ustalenie podstawy wymiaru składek,

na skutek apelacji Przedsiębiorstwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 23 stycznia 2013 r., sygn. akt: VIII U 3564/12;

1. oddala apelację w stosunku do zainteresowanych M. B., A. B., M. J. (1);

2. uchyla zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 14 sierpnia 2012 r., nr (...) w stosunku do M. J. (2) i przekazuje sprawę organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt III AUa 413/13

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 30 lipca 2012 roku, z dnia 3 sierpnia 2012 roku, z dnia 14 sierpnia 2012 roku i z dnia 20 sierpnia 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. ustalił podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne: emerytalne i rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne pracowników (...) Spółki z o.o. z siedzibą w S.: M. B. i M. J. (1) w następujących miesiącach: grudniu 2007 roku, kwietniu 2008 roku, grudniu 2008 roku, kwietniu 2009 roku, kwietniu 2010 roku i lipcu 2010 roku, w przypadku M. J. (2) w grudniu 2007 roku, kwietniu 2008 roku, grudniu roku i kwietniu 2009 roku, a w przypadku A. B. w kwietniu roku i kwietniu 2010 roku.

Płatnik składek odwołał się od powyższych decyzji, wnosząc o ich zmianę poprzez ustalenie, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne została prawidłowo ustalona przez płatnika, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Organ rentowy w odpowiedziach na odwołania wniósł o ich oddalenie.

Sąd Okręgowy zarządził połączenie spraw z w/w odwołań do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia w trybie art. 219 k.p.c.

W niniejszej sprawie w charakterze zainteresowanych wystąpili ubezpieczeni: A. B., M. J. (1) i M. B.. Ubezpieczony M. J. (2) zmarł (...).r.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 23 stycznia 2013 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołania.

Sąd Okręgowy następujący stan faktyczny

W latach 2007 - 2010 obowiązywał u płatnika składek Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 27 lutego 2002 roku, zmieniony aneksem nr (...) z dnia 7 kwietnia 2004 roku, w którym określono zasady i warunki przyznawania świadczeń socjalnych pracownikom odwołującego. W regulaminie wśród świadczeń socjalnych, które mogą zostać przyznane pracownikom przewidziano m.in. dofinansowanie wczasów pracowniczych krajowych lub zagranicznych, świadczenia rzeczowe dla pracowników z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, a także pożyczki mieszkaniowe (§ 2 regulaminu). Zgodnie z § 5 pkt 4 i 5 regulaminu, przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat uzależniona jest od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej, a pomoc może być udzielona po upływie pełnego roku kalendarzowego pracy w Przedsiębiorstwie (...) w S.. W § 15 regulaminu zastrzeżono, że przy przyznawaniu świadczeń w ramach działalności socjalnej uwzględnia się w pierwszej kolejności następujące kryteria: sytuację życiową, rodzinną i materialną, uciążliwe warunki pracy, staż pracy u płatnika, częstotliwość korzystania z Funduszu. Zgodnie z § 15 ust. 2 regulaminu, Zakładowa Komisja Socjalna w oparciu o niniejszy regulamin posiada upoważnienia do opracowania szczegółowych kryteriów obowiązujących przy podziale świadczeń na dany rok kalendarzowy, a przesłanką dla opracowania dodatkowych kryteriów będzie dostosowanie popytu do podaży oferowanych usług i świadczeń. Ponadto w § 12 regulaminu (w brzmieniu nadanym aneksem nr (...) z dnia 7 kwietnia 2004 roku) zastrzeżono, że w uzasadnionych przypadkach niespłacona pożyczka na cele mieszkaniowe może być umorzona w całości lub części, a decyzję o umorzeniu podejmuje Dyrektor Przedsiębiorstwa na wniosek Komisji Socjalnej. U płatnika powołana była Komisja do rozpatrywania wniosków o przyznanie świadczeń z ZFSS, w skład której wchodziła przedstawiciele związków zawodowych z każdego z zakładów pracodawcy.

W wyniku przeprowadzonej w kwietniu 2012 roku kontroli przez organ rentowy ustalono, że w lipcu 2010 roku odwołujący wypłacił swoim pracownikom dofinansowanie do wypoczynku letniego. 8 osobom wypłacono z tego tytułu po 150 zł, a 174 osobom po 180 zł. W lipcu 2010 roku odwołujący umorzył wszystkim pracownikom pożyczkę mieszkaniową przyznaną im w kwietniu 2005 roku z ZFSS. Płatnik umorzył przedmiotowe pożyczki nie tylko tym pracownikom, którzy złożyli stosowne wnioski, ale także tym osobom, które nie były już pracownikami, a w 12 przypadkach pożyczka ta została umorzona w związku ze zgonem osoby, która ją otrzymała. Pożyczkę mieszkaniową w kwocie po 1.000 zł otrzymali w kwietniu 2005 roku wszyscy pracownicy płatnika. Płatnik przyznawał w grudniu i kwietniu w latach 2007 - 2010 pracownikom bonusy z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych. Wartość tych bonów dla każdego pracownika zatrudnionego przez odwołującego była jednakowa. Jedynie w grudniu 2007 roku w przypadku bonów z okazji Świąt Bożego Narodzenia różnica wynosiła 10 zł - po 540 zł lub 530 zł na osobę, w zależności od tego do jakiej grupy zawodowej został zakwalifikowany dany beneficjent. W pozostałych latach nie było żadnych różnic w wysokości przyznawanych bonów. W przypadku bonów z okazji Świąt Bożego Narodzenia przyznanych w grudniu 2008 roku miały one wartość po 500 zł na osobę, a w przypadku bonów z okazji Świąt Wielkanocnych w latach 2008, 2009 i 2010 po 200 zł na osobę. Różnice w wypłacie tych świadczeń wynikały jedynie z wymiaru etatu oraz okresu jaki przepracował w danym roku kalendarzowym dany pracownik. Płatnik przy przyznawaniu pracownikom w latach 2007 - 2010 bonów o jednakowej wartości z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocnych, przy podejmowaniu decyzji o wyrażeniu zgody na umorzenie w całości pożyczki mieszkaniowej oraz przy przyznawaniu dofinansowania do wypoczynku letniego w jednakowej wysokości, nie otrzymał, ani też nie żądał od beneficjentów podania informacji umożliwiających przeprowadzenie indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej każdego z tych pracowników. Podejmując decyzje o przyznaniu spornych świadczeń wszystkim pracownikom w jednakowej wysokości płatnik kierował się tym, że uprawnieni do tych świadczeń otrzymywali z tytułu stosunku pracy łączącego ich z odwołującym wynagrodzenia w zbliżonej do siebie wysokości poniżej średniej krajowej.

Przyznawanie tych świadczeń miało w intencji pracodawcy zrekompensować niskie płace zatrudnionych przez niego osób i było zgodne z postulatami związków zawodowych. Przyznane w latach 2007 -2010 pracownikom bonusy z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocnych, umorzone w lipcu 2010 roku w całości pożyczki mieszkaniowe oraz przyznane w lipcu 2010 roku dofinansowania do wczasów były świadczeniami w całości sfinansowanymi ze środków ZFŚS.

M. B. otrzymał: w grudniu 2007 roku pomoc w formie bonów w kwocie 530 zł, w kwietniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w grudniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 500 zł, w kwietniu 2009 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w kwietniu 2010 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w lipcu 2010 roku dofinansowanie do wypoczynku letniego w kwocie 180 zł oraz umorzenie pożyczki mieszkaniowej z ZFŚS w kwocie 1000 zł. M. J. (2) otrzymał: w grudniu 2007 roku pomoc w formie bonów w kwocie 530 zł, w kwietniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w grudniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 500 zł, w kwietniu 2009 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł. M. J. (1), otrzymał: w grudniu 2007 roku pomoc w formie bonów w kwocie 540 zł, w kwietniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w grudniu 2008 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 500 zł, w kwietniu 2009 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w kwietniu 2010 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł, w lipcu 2010 roku dofinansowanie do wypoczynku letniego w kwocie 180 zł oraz umorzenie pożyczki mieszkaniowej z ZFSS w kwocie 1000 zł. A. B. otrzymał w kwietniu 2009 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 150 zł i w kwietniu 2010 roku nagrodę rzeczową w formie bonów w kwocie 200 zł.

Za lata objęte sporem płatnik nie naliczył składek od wartości przyznanych tym pracownikom wymienionych wyżej spornych świadczeń.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał, że odwołania nie są zasadne i podlegają oddaleniu. Na wstępie zaznaczył, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu prawa ubezpieczenia społecznego skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego i kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania, pozostaje poza przedmiotem tego postępowania.

Wskazał, że spór w sprawie dotyczy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników podlegających, z mocy art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, i z mocy art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w/w ustawy ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu, a także na ubezpieczenie zdrowotne z mocy art. 81 ust. 1 i 6 oraz art. 83 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Podkreślił, że ZUS na mocy art. 86 ust. 1, ust. 2 pkt 2 oraz art. 41 ust. 12 i 13 ustawy systemowej może kontrolować prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek a także kwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składki, jeżeli okoliczności sprawy wskazują na to, że nie są one zgodne ze stanem faktycznym.

Zaznaczył następnie, że zgodnie z art. 18 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 20 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód o jakim mowa w art. 4 pkt 9 i 10 tej ustawy. Zgodnie zaś z treścią powołanego wyżej punktu 9 art. 4, użyte w tej ustawie określenie przychód oznacza przychody w rozumieniu ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych. Z treści art. 12 wynika, że wartość spornych w niniejszej sprawie świadczeń, które ubezpieczeni uzyskali w latach 2007 - 2010 od odwołującego płatnika stanowi przychód tych pracowników. Jednakże niektóre rodzaje przychodów podlegają wyłączeniu z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z mocy wydanego na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy systemowej rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, które zawiera zamknięty katalog przychodów niestanowiących podstawy wymiaru składek. Wyłączenia te stanowią wyjątek od reguły zawartej w art. 6, art. 16 i art. 32 ustawy systemowej. Przy czym o wyłączeniu oskładkowania w zakresie świadczeń socjalnych (§ 2 ust. 1 pkt 19) decyduje nie to czy dane świadczenie zostało wypłacane z odpowiedniego funduszu, ale to, czy jest to zgodne z ustawą z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz wydanego na podstawie art. 8 ust. 2 tej ustawy, regulaminu. Ustawa o z.f.ś.s. w art. 2 pkt 1 definiuje działalność socjalną. Należy

przez nią rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej-rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Sąd Okręgowy następnie przywołał poglądy zaprezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym założeniem ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych jest podział środków tego funduszu między uprawnionych według kryterium socjalnego, co wyklucza zasadę równości. Przepis art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. wyraźnie wiąże wysokość przyznawanego świadczenia (będącego pomocą finansową w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy) z rozpatrywaną łącznie sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Tym samym pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, to jest uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu, nawet jeśli odbyłoby się to przy pełnej aprobacie przedstawicieli związków zawodowych. Przyznawanie świadczeń odbywa się zgodnie z obowiązującym regulaminem, stanowiącym źródło prawa pracy, którego postanowienia nie mogą jednak być sprzeczne z zasadą, iż przyznawanie ulgowych usług i świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Sąd pierwszej instancji zauważył, że w § 15 regulaminu obowiązującego u płatnika przewidziano, że pracodawca przy przyznawaniu świadczeń w ramach działalności socjalnej w pierwszej kolejności musi uwzględnić następujące kryteria: sytuację życiową, rodzinną i majątkową pracownika, uciążliwe warunki pracy, staż pracy w (...), częstotliwość korzystania z Funduszu. Ponadto w § 12 regulaminu zastrzeżono, że w uzasadnionych przypadkach niespłacona pożyczka może być umorzona w całości lub części. Zastosowanie tych kryteriów - do czego zobowiązany był płatnik - wymagało zatem przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu oraz określeniu wysokości spornych świadczeń, dokonania w stosunku do każdego uprawnionego pracownika indywidualnej oceny jego sytuacji życiowej, rodzinnej i majątkowej, a w przypadku umorzenia pożyczki mieszkaniowej ustalenia, czy zachodzi uzasadniony przypadek o jakim mowa w § 12 regulaminu. Zatem pracodawca musiał poznać sytuację życiową, rodzinną i majątkową uprawnionych do korzystania z indywidualnych świadczeń socjalnych, ażeby w ogóle mógł prawidłowo rozdzielać sporne świadczenia. W związku z tym odwołujący się pracodawca był uprawniony do zbierania informacji o sytuacji materialno - życiowej pracowników. Takich kroków odwołujący jednak nie poczynił. W odwołaniu argumentował, że sytuację socjalną pracowników znali przedstawiciele związków zawodowych wchodzący w skład Komisji do rozpoznawania wniosków o przyznanie świadczeń z ZFŚS. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy - a zwłaszcza zeznania świadków - w sposób jednoznaczny wskazuje na to, że przedstawiciele związkowi i płatnik kryterium socjalne utożsamiali z wysokością wynagrodzenia uprawnionych, jakie ubezpieczeni otrzymywali w latach 2007 - 2010 w ramach stosunku pracy łączącego ich z odwołującym. Także sam odwołujący twierdził, że wszyscy pracownicy mieli podobną sytuację materialną z uwagi na zbliżoną wysokość ich wynagrodzeń, poniżej średniej krajowej, co uzasadniało przyznanie wszystkim pracownikom spornych świadczeń w tej samej wysokości. Płatnik nie dokonał indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i majątkowej każdego z uprawnionych do uzyskania spornych świadczeń socjalnych. Jest mało prawdopodobne, ażeby wszyscy pracownicy zatrudnieni u jednego pracodawcy pozostawali jednocześnie w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej. Przyznanie więc przez płatnika składek spornych świadczeń bez indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników (kryterium z § 15 regulaminu) odbyło się zatem - w ocenie Sądu Okręgowego - z naruszeniem regulaminu oraz art. 8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Nie zmienia tego okoliczność, że decyzje o przyznaniu spornych świadczeń płatnik podjął za wiedzą i za zgodą przedstawicieli organizacji związkowych działających u płatnika.

Konkludując Sąd Okręgowy, powołując się na pogląd Sądu Najwyższego, zauważył, że tam gdzie przekazanie pracownikom danego świadczenia z funduszu socjalnego nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów z kryterium socjalnym, to świadczenie należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 u.p.d.o.f., który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek. Sporne świadczenia nie miały charakteru socjalnego, gdyż otrzymanie tych świadczeń nie wiązało się z zastosowaniem przez płatnika kryterium socjalnego z art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. W konsekwencji świadczenia te stanowią przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 u.p.d.o.f., który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy

i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Apelację do wyroku złożył płatnik składek. Zarzucił orzeczeniu naruszenie przepisów prawa materialnego przez nietrafną wykładnię:

1. art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez przyjęcie że dyspozycja art. 8 ust. 1 wymienionej ustawy dotyczy także pożyczek mieszkaniowych,

2. art. 8 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych poprzez przyjęcie, że zakwestionowane przez Organ rentowy świadczenia na rzecz pracowników w postaci bonów towarowych i wypłat gotówkowych w okresach Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia oraz umorzenia pożyczki mieszkaniowej, nie stanowiły świadczeń socjalnych ponieważ płatnik nie badał sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej danego pracownika i przyznawał te świadczenia w jednakowej wysokości.

3. § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wydane na podstawie art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez przyjęcie że przewidziane w tym przepisie wyłączenie z oskładkowania składkami na ubezpieczenia społeczne pomocy z funduszu socjalnego nie występuje w sytuacjach opisanych w pkt 1 w lit. a) i b).

4. art. 16 i 80 kodeksu pracy poprzez przyjęcie, że świadczenia nie mające charakteru świadczenia socjalnego stanowiły świadczenie ze stosunku pracy a więc nie stały się świadczeniami nienależnymi, co do oskładkowania których zd. skarżącego brak jest wyraźnej podstawy prawnej, a nie wydaje się za trafny pogląd że wolą ustawodawcy wyrażoną w art. 18 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych objęte były przychody nienależne.

5. art. 7 i 8 kpa w zw. z art. 123 cyt. wyżej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez nie rozważenie czy dotychczasowa wieloletnia praktyka stosowania przez płatnika zakwestionowanej przez ZUS (w roku 2012) formy pomocy w latach 2007-2010 nie stanowi ingerencji w prawa nabyte pracowników tym bardziej że takie zadziałanie podważa byt gospodarczy i finansowy spółki płatnika.

6. art. 10 § 1 kpa wskutek przyjęcia, że nie przedłożenie przez Organ rentowy płatnikowi przed wydaniem decyzji zebranego w sprawie materiału nie rodzi skutków prawnych.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uchylenie zaskarżonej decyzji i ustalenie, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubezpieczenia wypadkowe oraz ubezpieczenia zdrowotne w latach 2007 - 2010 dla zainteresowanych została przez Płatnika prawidłowo ustalona, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia.

Organ rentowy wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Na wstępie należy zauważyć, że w przypadku sprawy dotyczącej składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne M. J. (2) zachodziła konieczność uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Otóż zgodnie z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. stronami postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy a także zainteresowany. Zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy (§ 2). Art. 379 pkt 2 k.p.c. przewiduje, że w przypadku gdy strona nie miała zdolności sądowej (a tą traci się z chwilą śmierci) postępowanie toczony z jej udziałem jest postępowaniem nieważnym. M. J. (2) występował w sprawie w charakterze zainteresowanego. Jednakże z aktu zgonu wynika, że zmarł on 10 listopada 2011 roku. Tym samym

postępowanie sądowe toczące się z jego udziałem jest postępowaniem nieważnym. Jednocześnie zmarł on jeszcze przed wydaniem decyzji przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, czego organ rentowy nie uwzględnił. Z tych też względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt 2 sentencji.

Odnosnie pozostałych zaskarżonych decyzji apelacja płatnika składek podlegała oddaleniu jako bezzasadna. Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny i zastosował prawo materialne, przywołując bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego. Sąd Apelacyjny podziela powyższe ustalenia i rozważania Sądu i instancji.

Spór w sprawie dotyczy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników, podlegających, z mocy art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz.U.2009.205.1585 z zm.) ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, i z mocy art. 11 pkt 1 i art. 12 pkt 1 tej ustawy, ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu oraz podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne na podstawie art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. 2008.164.1027 ze zm.). Organ rentowy ustalił nową, wyższą podstawę wymiaru tych składek wliczając do niej świadczenia socjalne wypłacone zainteresowanym pracownikom w postaci bonów na Boże Narodzenie i Wielkanoc dofinansowania na wczasy i umorzenie pożyczki mieszkaniowej. Powyższe Sąd Apelacyjny, podziеляjąc ocenę Sądu Okręgowego, uznaje za uzasadnione.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 w związku z art. 20 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód, o jakim mowa w art. 4 pkt 9 i pkt 10 tej ustawy. Zgodnie z definicją zawartą w tym przepisie przychód oznacza przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy. Zgodnie zaś z art. 81 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne pracowników stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tych osób. W świetle art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (j.t. Dz.U.2012.361) za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za nie wykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych. Zatem wartość bonów towarowych uzyskanych od pracodawcy, dofinansowanie do wczasów i umorzenie pożyczki mieszkaniowej, jest przychodem pracownika w rozumieniu art. 12 w/w ustawy. Wyłączenia z podstawy wymiaru składek wynikają z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U.1998.161.1106 z zm.), które zawiera zamknięty katalog przychodów niestanowiących podstawy wymiaru składek. Na podstawie § 2 ust. 1 pkt 19 w/w rozporządzenia, nie stanowią podstawy wymiaru składek, świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS. Z Funduszu tego zostały wypłacone przedmiotowe świadczenia. Jednakże, jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy nie oznacza to, że są one automatycznie nieosładowane. Podstawowe bowiem znaczenie ma to czy zostały one wypłacone zgodnie z ustawą z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (j.t. Dz.U.2012.592 z zm.) oraz wydanego na podstawie art. 8 ust. 2 tej ustawy, regulaminu.

Z ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy wynika, że u płatnika składek, Przedsiębiorstwa (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w S., istniał regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Regulamin ten (w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie) w § 2 wymieniał świadczenia, na sfinansowanie lub dofinansowanie, których mogą być przeznaczone środki z ZFŚS, w § 5 pkt 4 i pkt 5 oraz w § 15 wymieniał kryteria przyznawania tych

świadczeń, w § 5 pkt 6 znalazła się regulacja dotycząca dofinansowania do wczasów, a w § 6, § 8, § 9, § 10 i § 11 regulacja odnośnie pożyczek mieszkaniowych. § 5 pkt 4 przewidywał, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależniona jest od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej od korzystania z Funduszu. Stanowi to powtórzenie i realizację podstawowej zasady wynikającej z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Regulamin odpowiadał więc wymogom ustawowym. Jednakże zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje, że pracodawca przyznawał świadczenia i ustalał ich wysokość w sposób sprzeczny z zapisami regulaminu, a co za tym idzie i niezgodnie z wymogami samej ustawy. Z uwagi na wyrażony wyżej wymóg kierowania się kryterium socjalnym w rozdzielaniu świadczeń z Funduszu, pracodawca był zobowiązany do ustalania sytuacji socjalnej tj. życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej. Nie może on bowiem pominąć naczelnej zasady, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu zostało uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu, a za wykluczone należy uznać przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady "każdemu po równo". Doświadczenie życiowe pokazuje zarazem, że jest mało prawdopodobne, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wykluczyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. Pracodawca ma swobodę w zakresie, na podstawie jakich danych i za pomocą jakich instrumentów przedmiotową sytuację ustali. Może zatem dokonać tego na przykład w oparciu o wysokość średniego dochodu na jednego członka rodziny i na podstawie oświadczeń składanych przez zainteresowanych pracowników. Ważne jest aby przed przyznaniem świadczenia z Funduszu pracodawca rzeczywiście uzależnił samo przyznanie świadczenia, a następnie jego wysokość od sytuacji socjalnej pracownika. Z materiału dowodowego sprawy wynika zaś jednoznacznie, że pracodawca przed przyznaniem spornych świadczeń z ZFŚS, tj. bonów na Boże Narodzenie, bonów na Wielkanoc, dopłat do wczasów i umorzenia pożyczki mieszkaniowej, nie wiedział, bo nie badał i nie ustalił, jaka jest sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników, którym te świadczenia przyznał. Do takiego wniosku prowadzi wprost treść protokołu z zebrania Komisji Zakładowej (...) i Związku Zawodowego (...) oraz Rady Pracowników przy (...) spółka z o.o. z Zarządem Spółki z dnia 16 marca 2007 roku, treść porozumienia Zarządu Przedsiębiorstwa (...) w S. zawartego z Komisją Zakładową (...) oraz Zarządem Związku Zawodowego (...) w S. z dnia 16 marca 2007 roku i treść uchwały Komisji Zakładowej (...) i Związku Zawodowego przy (...) w S. z spółka z o.o. z dnia 16 marca 2007 roku. Z porozumienia wynika, że w okresie trudnej sytuacji bytowej pracowników pomoc socjalna będzie udzielana w jednakowej wysokości, a z uchwały, że na Święta Bożego Narodzenia bony towarowe będą w wysokości ok. 500 zł. Także w kolejnych latach: 2008, 2009 i 2010 podział Funduszu Socjalnego odbywał się po równo i w nawiązaniu do porozumienia z dnia 16 marca 2007 r. Na uwagę zasługuje przy tym protokół z dnia 21 listopada 2008 roku, w którym wprost stwierdza się, że z uwagi na brak możliwości spełnienia żądań załogi wprowadzenia 50% podwyżki płac postanowiono uruchomić świadczenia z Funduszu Socjalnego w wysokości 500 zł. – bony, na jednego zatrudnionego. Treść powyższych porozumień i uchwał prowadzi do jednoznacznego wniosku, że z Funduszu Socjalnego pracodawca wypłacił pracownikom dodatkowe wynagrodzenie ze stosunku pracy, na które nie stać go było w ramach własnych środków finansowych. Rozdysponował więc środki Funduszu niezgodnie z ustawą i niezgodnie z Regulaminem. Wypłacone z Funduszu świadczenia miały rekompensować niskie zarobki i brak podwyżek. Ich wypłata i wysokość nie były poprzedzone ustaleniami dotyczącymi sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej każdego pracownika, któremu te świadczenia wypłacono. Pracodawca podał, że wysokość bonów świątecznych była uzależniona od grupy, w której znalazł się pracownik, grupy były trzy i zależały od stanowiska, które pracownik zajmował. Różnice były ok. 30 zł. Uzależnienie wysokości świadczenia tylko od grupy, w której pracownik się znalazł, nie spełnia przesłanki sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej z tej prostej przyczyny, że nawet w ramach poszczególnych grup wynagrodzenia różniły się między sobą. Więc sytuacja bytowa pracowników nie była identyczna, czy nawet zbliżona. W istocie zatem sporne świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu świadczeń socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających z Regulaminu, a więc nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na

ubezpieczenie emerytalne i rentowe. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20.06.2012r., I UK 140/12, Opubl: Legalis). W świetle powyższych uwag nie są zasadnymi zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej.

Nietrafny jest zarzut, podniesiony w apelacji i rozbudowany w roku postępowania apelacyjnego że sporne świadczenia zostały w takim razie wypłacone bez podstawy prawnej, a więc były świadczeniami nienależnymi i dlatego nie podlegają oskładkowaniu. Zgodnie z linią orzecniczą Sądu Najwyższego, zwolnione od konieczności opłacania składek na ubezpieczenia są tylko takie wypłaty z zakładowego funduszu socjalnego, których dokonano z zastosowaniem kryterium socjalnego, tj. z uwzględnieniem sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Wypłata świadczeń nie mająca charakteru socjalnego stanowi przychód pracownika w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Jest to przychód ze stosunku pracy. Przyznane pracownikom świadczenia nie były uzależnione od sytuacji socjalnej zainteresowanych ani na etapie przyznawania, ani na etapie ustalania wysokości, co spowodowało, że świadczenia te trzeba ocenić jako świadczenie dodatkowe pracodawcy, a nie świadczenia z funduszu świadczeń socjalnych, ze wszystkimi tego konsekwencjami prawnymi tak wobec pracowników, jak wobec płatnika składek i jednocześnie pracodawcy. Jako przychód stanowiący podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, w zw. z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). Świadczenia te przy tym nie muszą być składnikiem wynagrodzenia. W/w przepisy tego nie wymagają. Warto przy tym zauważyć, że Sąd Najwyższy wypowiadając się odnośnie świadczeń z Funduszu niemających charakteru socjalnego, gdyż nie wiążących wypłaty z kryterium socjalnym, zaznaczał że należy traktować je jako przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek. Nie uznawał zatem owych ulg czy świadczeń za niemające podstawy prawnej, czy też nienależne z wszystkimi tego konsekwencjami. Z tych też względów argumentację powyższą trzeba uznać za chybioną.

Nietrafny jest zarzut naruszenia art. 2 pkt 1 ustawy z 4 marca 1994 roku, przez przyjęcie, że dyspozycja art. 8 ust. 1 dotyczy także pożyczek mieszkaniowych. Okoliczność, że pomocy tej udziela się na podstawie umowy nie oznacza, że nie jest to świadczenie socjalne, skoro sam pracodawca ustalił, że pomoc na cele mieszkaniowe, w tym na remont i modernizację lokali mieszkalnych i domków jednorodzinnych jest świadczeniem finansowanym z Funduszu Socjalnego. Stanowi o tym wyraźnie § 2 punkt II Regulaminu. Natomiast w § 5 pkt 4 oraz § 15 Regulaminu wymienione są kryteria jakimi musi kierować się pracodawca przyznając ulgowe usługi i świadczenia z Funduszu, w tym na pożyczki określone w § 2 punkci II. Obowiązek zawarcia indywidualnej umowy, o czym mowa w § 6 pkt 3 Regulaminu, nie przekreśla socjalnego charakteru tego świadczenia. Ponadto, skoro według skarżącego, do pożyczki mieszkaniowej nie ma zastosowania art. 8 ust. 1 ustawy z 4 marca 1994 roku, to skarżący wyraża tym samym pogląd, że świadczenie to nie jest świadczeniem socjalnym, co prowadzi do wniosku, że musi być oskładkowane na ogólnych zasadach jako świadczenie dodatkowe ze stosunku pracy.

Nietrafny jest wreszcie zarzut naruszenia art. 7 i 6 kpa w zw. z art. 123 kpa z uzasadnieniem, że zaskarżony wyrok narusza zasadę ochrony praw nabytych oraz zasadę równego traktowania pracowników. Wieloletnia błędna, a wręcz sprzeczna z prawem, praktyka pracodawcy w zakresie przyznawania świadczeń z Funduszu Socjalnego nie może powodować nabycie jakiegokolwiek prawa. Nie można mówić o naruszeniu zasady równego traktowania pracowników. Założeniem Funduszu Socjalnego wyrównywać sytuację bytową pracowników i ich rodzin. Wyrównanie sytuacji bytowej, socjalnej musi zatem prowadzić do zróżnicowania w zakresie przyznawania świadczeń socjalnych, bo różna jest sytuacja socjalna uprawnionych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację w pozostałym zakresie o czym orzekł w pkt 1 sentencji.